

ศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

A STUDY OF IDDHIPADA 4 IN ECCLESIASTICAL SECONDARY
SCHOOLS IN MUANG DISTRICT, UBON RATCHATHANI PROVINCE

¹พระปลัดวงศธร ปณญาวโร, ²พระครูธีรธรรมบัณฑิต และ ³พระครูโกศลวิহারคุณ

¹Phra Palad Wongsathorn Panngawaro ²Phrakru Theerathamabundit and

Phrakru Kosolwiharakhon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand.

¹dhammakosa_@hotmail.com

Received: May 26, 2023; **Revised:** June 23, 2024; **Accepted:** August 30, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท 4 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบแบบผสม (Mixed Methodology research) เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ผลการวิจัย พบว่าระดับการปฏิบัติการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติการ

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

³ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก (= 4.12, S.D.=0.43) ซึ่งให้เห็นว่าในการทำงานหรือ การเป็นบุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมใน 5 แห่งนั้นเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสมัครใจ และพร้อมปฏิบัติอย่างจริงจังด้วยความเต็มใจยินดี (ฉันทะ) (=4.22, S.D.=0.63) ไม่ละทิ้งงานมีความรับผิดชอบต่องานเป็นอย่างดี (วิริยะ) (=4.35, S.D.=0.52) มุ่งมั่น (จิตตะ) (=4.48, S.D.=0.50) มีการไตร่ตรอง เป็นระบบ (วิมังสา) (=4.04, S.D.=0.68) แนวทางการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองอุบลราชธานี จากสภาพปัญหาและอุปสรรคในแต่ละด้านที่มีลักษณะความสอดคล้องกันทั้ง 5 แห่ง ได้แก่ ควรส่งเสริมในการสร้างขวัญกำลังใจ ควรตระหนักรักในโรงเรียน ควรมีกิจกรรมสัมพันธ์ในองค์กร แสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายในการบริหารจัดการ ควรส่งเสริมการพัฒนาฝึกฝนทักษะฝีมือของผู้ปฏิบัติการสอน และบุคลากรทั่วไป ให้มีความรู้ ความสามารถในการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ

คำสำคัญ : การศึกษา, หลักอิทธิบาท 4, การบริหาร, โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

Abstract

This thesis included the following objectives: 1) To study concepts and theories related to Iddhipada 4; 2) to study the condition of problems in the Ecclesiastical Secondary Schools in Muang District, Ubon Ratchathani Province; and 3) to analyze the application of Iddhipada 4 in the administration of the Ecclesiastical Secondary Schools in Muang District, Ubon Ratchathani Province. Mixed methodology research was used through the integration of qualitative research and quantitative research. Results of this research were as follows. Regarding the level of operation in the application of Iddhipada 4 in the administration of the Ecclesiastical Secondary Schools in Muang District, Ubon Ratchathani Province, it was found that the overall opinion on the operation in the application of Iddhipada 4 in the administration of the Ecclesiastical Secondary Schools in Muang District, Ubon Ratchathani Province was at a high level (=4.12, S.D.=0.43). This indicated that working or being personnel in the 5 Ecclesiastical Secondary Schools was arisen from: voluntarily performing duties and being ready to seriously perform with pleasure and willingness (Chanda: Will) (=4.22, S.D.=0.63); scarcely abandoning work but being fully responsible for duties (Viriya: Effort) (4.35, S.D.=0.52); determination (Citta: Dedication) (=4.48, S.D.=0.50) and systematic reasoning (Vimamsa:

Investigation) (=4.04, S.D.=0.68). Regarding the guidelines for promoting the application of Iddhipada 4 in the administration of the Ecclesiastical Secondary Schools in Muang District, Ubon Ratchathani Province, from the conditions of problems and obstacles in each aspect, there were common guidelines in all the 5 schools including: promotion of morale building; promotion of awareness and sense of belongingness in schools; promotion of relation activities within the schools; promotion of cooperation from networks in administration and management; promotion of upskill training and development for teachers and all the personnel to be equipped with Dhamma principles in administration and management.

Keywords: A Study, Iddhipada 4, Administration, the Ecclesiastical Secondary Schools

บทนำ

ในการจัดการศึกษาภายใต้นโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ของไทยที่ผ่านมามีบางเรื่องจะเป็นไปตามแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้วางไว้ แต่ในบางเรื่องกลับพบว่าประสบปัญหาที่สะท้อนออกมาจากความพยายามส่งเสริมพัฒนาเกิดขึ้นไปพร้อมกับความเจริญและความเสื่อมถอยในบางเรื่องแม้แต่ในการจัดการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐในการพัฒนาบุคคลสังคมชุมชนให้ได้รับความรู้อย่างทั่วถึงเพื่อการพัฒนาประเทศจะได้ดำเนินไปพร้อมกับความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งผลการพัฒนาอย่างรวดเร็วนี้มีผลที่ย้อนแย้งกับความเจริญในสังคมการศึกษาซึ่งพบว่าในปัจจุบัน ก่อเกิดปัญหาของวิกฤตค่านิยม จริยธรรมและพฤติกรรม เชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิตความประพฤติ ความคิด ทศนคติและคุณธรรมของผู้ศึกษารวมทั้งบุคลากรคนในสังคมการศึกษา สร้างผลกระทบให้เกิดขึ้นทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น ซึ่งเห็นได้ทั่วไปจากชาวทั่วไป เช่น การทุจริตซื้อขายวุฒิการศึกษา การทำร้ายที่รุนแรงต่อศิษย์ การเรียกร้อยรับผลประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา หรือแม้แต่การศึกษาที่ไม่มีมาตรฐานเน้นปริมาณแต่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งปัญหาเหล่านี้กระทรวงศึกษาธิการก็ได้สรุปเพียงว่าเกิดจากจริยธรรมเป็นสำคัญนั่นเอง

ระบบการศึกษาไทยปัจจุบันตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 มีการจัดระบบการศึกษาขั้นประถมศึกษา 6 ปี (6 ระดับชั้น) การศึกษาขั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น 3 ปี (3 ระดับชั้น) และการศึกษาขั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี (3 ระดับชั้น) หรือระบบ 6-3-3 นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติการศึกษาฯ มาตรา 15 การศึกษาไทยยังจัดเป็นระบบการศึกษาออกได้อีก 3 รูปแบบ คือ

1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของ การศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัด การศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความ สนใจศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม หรือแหล่งความรู้อื่นๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ให้ มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกัน หรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตาม อัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน การสอน และจะส่งเสริมให้สถานศึกษาจัด ได้ทั้ง 3 รูปแบบได้

เพราะฉะนั้นในการจัดการศึกษาจึงมีรูปแบบการจัดที่หลากหลายตามความต้องการ ของกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ ว่ามีความต้องการระบบการศึกษาในรูปแบบใดเป็นสำคัญ จังหวัด อุบลราชธานีถือเป็นจังหวัดใหญ่มีประชากรจำนวนมาก และมีความหลากหลายทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมคติความเชื่อซึ่งนอกเหนือจากบุคคลธรรมดาทั่วไปแล้วก็ยังมีกลุ่มสังคมพิเศษหรือ บุคคลฐานะพิเศษคือพระสงฆ์ ภิกษุ สามเณร ซึ่งเป็นหนึ่งในสังคมที่มีอยู่ ดังนั้นเพื่อให้การจัดการ ศึกษาครอบคลุมทั่วถึงกลุ่มบุคคลฐานะพิเศษนี้จึงมีการจัดการศึกษาแบบพิเศษรองรับที่เรียกว่า “โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา” เกิดขึ้นซึ่งในจังหวัดอุบลราชธานีทางคณะสงฆ์ได้มีจัด การศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้นในแต่ละอำเภอ รวมทั้งในส่วนของจังหวัดที่อยู่ รอบเมืองอุบลราชธานีซึ่งมีอยู่มากถึง 5 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนกิตติญาณวิทยา 2) โรงเรียน สาธิตศึกษา มจร. วัดทุ่งศรีเมือง 3) โรงเรียนศรีศาสนวิทยา 4) โรงเรียนมงคลธรรมวัฒนวิทยา และ 5) โรงเรียนดงบังอาทรกิจวิทยา

โดยมีเป้าหมายทางการศึกษาที่มุ่งเน้นเรื่องการศึกษาความรู้ ทักษะ ด้านวิชาการและ ส่งเสริมคุณธรรมต่างๆ แก่นักเรียน ทั้งในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักการในทางพุทธ ศาสนา นอกจากนี้ยังมีความมุ่งหวังส่งเสริมประสิทธิภาพทางคุณธรรมที่มุ่งสร้างให้มีในคุณสมบัติ ทั้งต่อผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษา ทั้ง 5 โรงเรียนด้วยหลักพุทธธรรมสำคัญ คือหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบไปด้วยหลักธรรม คือ 1) ฉันทะ คือ ความรัก และความพอใจในสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจ ด้วย

ความรักในสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อง่ายในกิจที่ทำ (การเต็มใจ) 2) วิริยะ คือ ความเพียรในการกระทำสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม และมีมานะอุตสาหะ ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (การแข็งใจ) 3) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ ความเอาใจจดจ่อในสิ่งที่ทำ ไม่วางธุระในสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจสอบหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (การเข้าถึง) 4) วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบในสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจสอบหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (การเข้าใจ)

ดังนั้น เพื่อเป็นส่งเสริมประสิทธิภาพในการพัฒนาตนเองจากการนำหลักอริยบท 4 นี้มาพัฒนาเพื่อสร้างผลสัมฤทธิ์ในด้านต่างๆ เช่น การทำงานที่มีประสิทธิภาพ คุณภาพ อันนำไปสู่ผลสำเร็จในหน้าที่การงาน ทั้งการบริหาร และการศึกษา ให้เกิดขึ้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในหลักอริยบท 4 นี้เป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ 1) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอริยบท 4 นี้เป็นอย่างไร? 2) สภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีอะไรบ้าง? 3) การนำผลการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ใช้หลักอริยบท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีนี้มากำหนดไปสู่การพัฒนาองค์กรที่ดึงตามหลักการในทางพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอริยบท 4
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ใช้หลักอริยบท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท 4 และสภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำมาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัย วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology research) เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กับวิธีการวิจัยวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนในสถานศึกษาและเจ้าหน้าที่ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่โรงเรียนกิตติญาณวิทยา โรงเรียนสาธิตศึกษา มจร. วัดทุ่งศรีเมือง โรงเรียนศรีศาสนวิทยา โรงเรียนมงกุฎธรรมวัฒน์วิทยา และโรงเรียนดงบังอาหารกิจวิทยา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ครั้งนี้ ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

(1) ผู้บริหาร 5 ท่าน ซึ่งในกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน (Key Informant) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านการบริหารงานในสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรด้านวิชาการ และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่บุคลากร และบุคคลผู้ให้บริการทางการศึกษา ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้สัมภาษณ์ประกอบไปด้วย

ผู้อำนวยการโรงเรียนกิตติญาณวิทยา	จำนวน 1 รูป/คน
ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตศึกษา มจร. วัดทุ่งศรีเมือง	จำนวน 1 รูป/คน
ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีศาสนวิทยา	จำนวน 1 รูป/คน
ผู้อำนวยการโรงเรียนมงกุฎธรรมวัฒน์วิทยา	จำนวน 1 รูป/คน
ผู้อำนวยการโรงเรียนดงบังอาหารกิจวิทยา	จำนวน 1 รูป/คน

(2) ครูผู้สอน 80 ท่าน โดยเน้นกลุ่มครูสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (Key Informant) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการจัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนในโรงเรียนกิตติญาณวิทยา โรงเรียนสาธิตศึกษา มจร. วัดทุ่งศรีเมือง โรงเรียนศรีศาสนวิทยา โรงเรียนมงกุฎธรรมวัฒน์วิทยา และโรงเรียนดงบังอาหารกิจวิทยา เพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอน เช่น สภาพปัญหาในด้านงบประมาณ สภาพปัญหาในด้านวัสดุอุปกรณ์

สภาพปัญหาในด้านบุคลากร การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

(3) บุคลากรที่ปฏิบัติงาน อื่นๆ จำนวน 16 รูป/คน ในโรงเรียนปริยัติธรรม 6 แห่ง คือโรงเรียนกิตติญาณวิทยา โรงเรียนสาธิตศึกษา มจร. วัดทุ่งศรีเมือง โรงเรียนศรีศาสนวิทยา โรงเรียนมงคลธรรมวัฒน์วิทยา และโรงเรียนดงบังอ้อการกิจวิทยา เพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านสภาพปัญหาในการเรียนรู้ เช่น สภาพปัญหาในด้านบุคลากรในการเรียนรู้ สภาพปัญหาในด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนรู้ สภาพปัญหาในด้านงบประมาณในการเรียนรู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ของกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงทั้ง 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคคลเจ้าหน้าที่ทั่วไป ที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นมาเองและได้จากการศึกษาแนวความคิดทางทฤษฎี เอกสาร ทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องที่จะทำการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้มี 1 ฉบับแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ของผู้กรอกแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติการประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ตอนที่ 3 เป็นแนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรม คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าสถิติต่าง ๆ คือ ใช้ความถี่และค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

ในการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์การประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สรุป วิเคราะห์และนำเสนอในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สรุปผล ดังนี้

1. อิทธิบาท 4 หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ให้บรรลุถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จ มีอยู่ 4 อย่างคือ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น 3) จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น 4) วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น หลักอิทธิบาท 4 ในการดำเนินชีวิตและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นอาชีพการงาน ที่แต่ละคนทำนั้น ต้องเป็นงานที่บริสุทธิ์ สัมมาอาชีพ ต้องไม่เป็นเยาวชนที่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อน ให้กับสังคม ต้องเป็นเยาวชนที่ดีสามารถแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีให้กับสังคม นอกจากนั้นจะต้องเปิดโอกาสให้การพัฒนาชีวิตทุกด้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองและพัฒนาประเทศโดยอาศัยหลักธรรม หลักอิทธิบาท 4 ในการทำงานด้วยหัวใจและทุ่มเทให้กับงาน ย่อมจะพบกับความสำเร็จของงานและมีความสุขกับการทำงาน ส่วนหลักธรรมนำไปสู่ความเจริญ และสันติสุขในบ้านเมืองที่มีแต่เยาวชนที่ดีมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ เป็นนักเรียนที่ดีของสังคมอิทธิบาท 4 มีประโยชน์ ดังนี้ 1) ประโยชน์ของฉันทะ คือเป็นข้าศึกต่อความเบื่อกว่าทำให้เกิดความไม่ท้อแท้มีกำลังใจ ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรักทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยากเป็นง่ายในทางตรงกันข้ามถ้าไม่มีฉันทะก็จะทำให้เกิดความเบื่อกว่าท้อแท้ ไม่มีกำลังใจ ทอดทิ้งวางธุระ สิ่งที่ทำอยู่ไม่ก้าวหน้า 2) ประโยชน์ของวิริยะ คือ กำจัดความเกียจคร้านทำให้งานที่ทำอยู่นั้นต่อเนื่องถ้าขาดวิริยะก็จะทำให้เกิดความอ่อนแอท้อถอยสิ่งที่ทำอยู่นั้นไม่ต่อเนื่องงานที่ทำอยู่ก็คั่งค้าง 3) ประโยชน์ของจิตตะ คือทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อเกิดปัญหาหยาบสามารถที่จะแก้ไขได้ทันท่วงที เพราะมีความเอาใจฝักใฝ่อยู่นั่นเอง แต่หากขาดจิตตะเสียแล้ว งานที่ทำอยู่นั้นอาจเกิดความเสียหายได้ 4) ประโยชน์ของวิมังสา คือช่วยทำให้งานไม่ผิดพลาด ทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดๆ ถูกๆ ทำให้เกิดความสูญเสียทั้งทางด้านทุนทรัพย์และเวลา

2. สภาพปัญหาและอุปสรรค จากผลการตอบในแบบสัมภาษณ์พบว่าสภาพปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญมีความสอดคล้องกันทั้ง 5 แห่ง อันได้แก่ โรงเรียนกิตติญาณวิทยาโรงเรียนสาธิตศึกษา มจร. โรงเรียนศรีศาสนวิทยา โรงเรียนมงคลธรรมวัฒน์วิทยา และโรงเรียนดงบังอาทริกจิวิทยา โดยปัญหาที่เป็นอุปสรรคนั้นมีผลที่สอดคล้องกับค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติการประยุกต์ใช้หลัก อิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่พบที่ร่วมกัน คือ (1) ด้านฉันทะหรือความพอใจ พบว่ามีปัญหาสำคัญในเรื่องของการช่วยเหลือ

เพื่อนร่วมงานในหน่วยงานที่ยังน้อยเกินไป ทั้งนี้เพราะความรักการทำงานที่ไม่เต็มที่ ผลปัจจัยนี้มีความสอดคล้องกับคำตอบแทนในการทำงาน ด้วยเพราะในโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นมีความสอดคล้องที่อาจไม่สอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบทำให้ผู้ปฏิบัติการสอน หรือบุคลากรให้ความทุ่มเทไม่เต็มกำลัง (2) ด้านวิริยะ(ความเพียร) พบปัญหาขัดขวางกระตุ้นผลักดันที่จะพัฒนาฝึกฝนทักษะฝีมือของผู้ปฏิบัติการสอน และบุคลากรทั่วไป ทำให้การทำงานยังไม่สำเร็จในบางเรื่อง บางประการ เช่น นโยบายที่ผู้บริหารให้จัดการหรือทำในแต่ละเรื่องยังมีความซ้ำ หรือไม่บรรลุตามเป้าหมายนั่นเอง (3) ด้านจิตตะ(ความเอาใจใส่) พบว่าปัญหาในเรื่องการไม่รับผิดชอบต่อการทำงานให้สำเร็จส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากการไม่ตั้งใจ ขาดการเอาใจใส่อย่างจริงจัง ซึ่งผลสอดคล้องกับค่าเฉลี่ยในเรื่องของการเอาใจใส่ การปล่อยใจฟุ้งซ่าน ในขณะที่ปฏิบัติต่องานอย่างชัดเจน เป็นปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไข และหาวิธีการต่อไปของผู้บริหาร หรือแม้แต่ผู้ปฏิบัติการสอน และบุคคลในองค์กรเองที่จะต้องตระหนักถึงเรื่องนี้ (4) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) พบปัญหาสำคัญในทักษะความสามารถวิเคราะห์ข้อมูลในการคาดคะเน หรือการวางที่ดี ซึ่งปัญหาเหล่านี้พบได้จากการจัดกิจกรรมหรือโครงการในโรงเรียนพระปริยัติพบว่าผลที่คาด หรือผลที่เกิดขึ้นไม่ตรงตามที่มุ่งหวัง รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่จัดในโรงเรียนเองก็มักมีปัญหาเกิดขึ้นทั้งที่เตรียมการเป็นอย่างดี ทั้งนี้พบว่าในการทำงานต่างๆ การมองข้อดีข้อเสียในรอบด้าน อาจยังไม่ดีพอนั่นเอง

แนวทางแก้ไขปัญหาและส่งเสริม จากแบบสัมภาษณ์พอสรุปแนวทางแก้ไขปัญหาและการส่งเสริมในการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพบว่า ในการส่งเสริมในด้านฉันทะหรือความพอใจ นั้นมีการเสนอการส่งเสริมด้วยกรสรสร้างขวัญกำลังใจ การตระหนักรักในโรงเรียน ด้วยการส่งกิจกรรมสัมพันธ์ในองค์กร รวมทั้งการหาความร่วมมือหรือแหล่งทุนในการดำเนินกิจการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นให้มากกว่านี้ ส่วนในการแก้ปัญหาด้านวิริยะ (ความเพียร) นั้นได้เสนอแนะให้ส่งเสริมพัฒนาฝึกฝนทักษะฝีมือของผู้ปฏิบัติการสอน และบุคลากรทั่วไปด้วยการหาโครงการพัฒนาทักษะในการทำงานที่เพิ่มมากขึ้นจากการส่งเสริมกระตุ้นให้เข้าสู่การอบรมทักษะต่าง ๆ จากผู้บริหารที่จะต้องดำเนินการในเรื่องนี้เป็นสำคัญ และในการแก้ปัญหาด้านจิตตะ(ความเอาใจใส่) ต้องมีการสร้างกฎระเบียบในการรับผิดชอบ สร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรหรือตัวครูผู้สอน ด้วยการวางบทลงโทษ รวมทั้งการให้รางวัลแก่ผู้ดำเนินการสำเร็จในงานที่รับผิดชอบของตน ส่วนสุดท้ายในการส่งเสริมและแก้ปัญหาด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) นั้นควรร่วมกันในการระดมความคิด และการสร้างระบบการทำงานที่สามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ถึงผลทั้งดีและไม่ดี เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แก้ไขในครั้งต่อไปนั่นเอง

3. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี สรุปผลที่ได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

	รายการ	ระดับความคิดเห็น (N = 96)		
		\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1	ด้านการประยุกต์ด้านฉันทะ (ความพอใจ)	4.22	0.63	มาก
2	ด้านการประยุกต์ด้านวิริยะ (ความเพียร)	4.11	0.44	มาก
3	ด้านการประยุกต์ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	4.19	0.38	มาก
4	ด้านการประยุกต์ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)	3.97	0.59	มาก
รวม		4.12	0.43	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก (= 4.12, S.D.=0.43) ซึ่งจากผลในแต่ละด้านนั้นพบว่าด้านการประยุกต์ด้านฉันทะ (ความพอใจ) (= 4.22, S.D.=0.63) นั้นเป็นอันดับที่ 1 ซึ่ให้เห็นว่าในการทำงานหรือการเป็นบุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมใน 5 แห่งนั้นเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสมัครใจ และพร้อมปฏิบัติอย่างจริงจังด้วยความเต็มใจยินดีนั้นเอง ส่วนอันดับที่ 2 คือด้านการประยุกต์ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) (= 4.19, S.D.=0.38) แสดงให้เห็นถึงการเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบเอาใจใส่ในงาน ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ส่วนด้านด้านการประยุกต์ด้านวิริยะ (ความเพียร) (= 4.11, S.D.=0.44) และด้านการประยุกต์ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) (= 3.97, S.D.=0.59) ตามลำดับ

เอกสารอ้างอิง

- พุทธทาสภิกขุ. (2537), *ฆราวาสธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542), *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535), *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2535.
- ธีระศักดิ์ อุ่ณอารมณเลิศ. (2549), *เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา: การสร้างและการพัฒนา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร,